

New Testament Timeline II ©

Conrad Jun Tolosa

Revised: May 22, 2020

The Resurrection (30AD)

Muling Nabuhay si Jesus: Makaraan ang Araw ng Pamamahinga, sa pagbubukang liwayway nang unang araw ng linggo, pumunta si Mary Magdalene at ang isa pang Mary sa libingan ni Jesus upang tingnan ito. Biglang lumindol nang malakas sapagkat bumabâ mula sa langit ang isang anghel ng Panginoon. Iginulong nito ang batong nakatakip sa libingan at umupo sa ibabaw niyon.

Sinabi sa kanila ng anghel na si Jesus ay wala na sa libingan sapagkat ito ay muling nabuhay. Ipinakita ng anghel ang himlayan ni Jesus. At sinabing magmadali sila at ibalita sa Kanyang mga alagad na Siya'y muling nabuhay!

Ngunit sinalubong sila ni Jesus at binati. Lumapit sila sa Kanya, hinawakan ang Kanyang mga paa at sinamba Siya. Sinabi sa kanila ni Jesus, *"Huwag kayong matakot. Humayo kayo't sabihin sa mga kapatid Ko na pumunta sila sa Galilea, at makikita nila Ako roon."*

Ang Ulat ng mga Bantay: Nalaman ng punong pari ang nangyari. Sinuhulan nila ang mga bantay na ipamalita na ninakaw ng mga alagad ang bangkay ni Jesus upang mangyari ang sinabi Niya na Siya ay mabubuhay sa ikatlong araw.

Nagpakita si Jesus sa Kanyang mga Alagad: Habang nag-uusap ang mga alagad, tumayo si Jesus sa kalagitnaan nila at sinabing sumakanila ang kapayapaan. Natigilan ang mga alagad at natakot sapagkat akala nila'y nakakita sila ng multo. Parang hindi pa rin sila makapaniwala sa laki ng galak at pagkamangha. Humingi sa kanila si Jesus ng pagkain at kumain Siya sa kanilang harapan.

Sinabi ni Jesus sa kanila na iyon ang tinutukoy Niya nang sabihin Niya sa kanila na Siya ay lagi nilang kasa-kasama. Binuksan Niya ang kanilang pag-iisip upang maunawaan nila ang mga Kasulatan. Sinabi Niya sa kanila, Ganito ang nasusulat: *kinakailangang magdusa at mamatay ang Cristo; at pagkatapos, Siya'y muling mabubuhay sa ikatlong araw. Sa Kanyang pangalan, ang pagsisisi at kapatawaran ng mga kasalanan ay dapat ipangaral sa lahat ng mga bansa, magmula sa Jerusalem. Kayo ang mga saksi sa mga bagay na ito. Tandaan ninyo, isusugo Ko sa inyo ang ipinangako ng aking Ama, kaya't huwag kayong aalis sa Jerusalem hangga't hindi kayo napagkakalooban ng kapangyarihang mula sa langit."*

Ang Pag-Akyat ni Jesus sa Langit. Pagkatapos ng mga ito, sila'y isinama ni Jesus sa labas ng lunsod. Pagdating sa Bethania, itinaas Niya ang Kanyang mga kamay at sila'y binasbasan. Habang binabasbasan Niya sila, Siya'y umalis at dinala paakyat sa langit. Siya'y sinamba nila at pagkatapos ay bumalik sila sa Jerusalem na punung-puno ng kagalakan. Palagi silang nasa Templo at doo'y nagpupuri sa Diyos.

Ang Ascension (30 AD)

Sa mga huling sandali ng Panginoong Jesus sa lupa, bago Siya umakyat sa langit, nakipagkita Siya sa labing isang alagad sa Galilea, sa bundok na Kanyang sinabi sa kanila. Lumapit si Jesus sa kanila. Sinabi

ni Jesus na ibinigay na sa Kanya ang lahat ng kapangyarihan sa langit at sa lupa. Kaya't inutusan Niya ang mga alagad na humayo at gawing alagad ang mga tao sa lahat ng bansa. Inutos din Niyang bautismuha sila sa pangalan ng Ama, ng Anak at ng Espiritung Banal. Dapat nilang turuan at sumunod ang mga ito sa lahat ng Kanyang iniutos at Siya ay lagi nilang kasama hanggang sa katapusan ng panahon.

Sinabi Niya rin sa Kanyang mga alagad na huwag munang aalis at hihintayin nila ang ipinangako ng Ama na sila ay babautismuhan ng Banal na Espiritu. Nang sa ganoon, sila ang Kanyang magiging saksi sa Jerusalem, sa buong Judea at Samaria at sa kasulok-sulukan ng mundo.

Matapos magsalita ng Panginoong Jesus, nakita ng mga alagad na umaangat Siya at kinuha Siya ng ulap mula sa kanilang mga paningin. Habang nakatitig sila sa langit, may dalawang lalaki na nagsabi sa kanila na si Jesus na kinuha sa kanila patungong langit ay babalik din sa ganoong paraan kung paano nila Siyang nakita na umakyat sa langit.

The road to Emmaus (Luke 24:13-35)

Sa araw ding iyon, sina Cleopas at Simon ay naglakbay patungo sa isang bayan ng Emmaus, pitong milya mula sa Jerusalem. Pinag-uusapan nila ang mga kaganapan. Habang sila ay nag-uusap, lumapit si Jesus subalit hindi nila Siya nakilala. Tinanong sila ni Jesus kung ano ba ang kanilang pinag-uusapan. Sinabi ni Cleopas sa Kanya na Siya lang ang dayuhan na hindi nakakaalam ng mga pangyayaring kagaganap lamang sa Jerusalem. Tinanong sila ni Jesus kung anong mga pangyayari iyon.

Tumugon sila, Ang tungkol kay Jesus na taga Nazareth. Siya ay isang propeta na makapangyarihan sa salita at gawa sa harap ng Diyos at ng mga tao. Subalit Siya ay isinakdal ng aming punong pari at mga pinuno ng bayan upang mahatulan ng kamatayan kaya Siya ay ipinako sa krus. Siya pa naman ang inaasahan naming magpapalaya sa aming bayan. Nabigla kami sa ibinalita ng mga kababaihang kasama namin na hindi nila natagpuan ang Kanyang bangkay nang sila ay pumaroon sa libingan kaninang madaling araw. Nagbalik sila at ang sabi ay nakakita raw sila ng pangitain, mga anghel na nagsabing si Jesus ay buhay.

Sinagot sila ni Jesus, *Napakahangal ninyo at ang kupad maniwala sa mga ipinahayag na ng mga propeta. Di ba't kailangang magdusa ng Cristo bago Siya pumasok sa Kanyang kaluwalhatian?* Ipinaliwanag ni Jesus ang lahat ng sinasabi ng Kasulatan tungkol sa Kanya, simula pa lang sa aklat ni Moses hanggang sa mga sinulat ng mga propeta.

Nang malapit na sila sa bayan, niyaya nilang sumama si Jesus sa kanila. Sa hapag kainan, kinuha ni Jesus ang tinapay, pinagpala ito at ipinamahagi sa kanila. Noon lamang nabuksan ang kanilang mga mata at nakilala si Jesus subalit Siya ay biglang naglaho. Nasabi nila sa isa't isa na kaya pala parang nag-aalab ang kanilang puso habang sila ay kinakausap Niya sa daan at ipinaliliwanag ang mga Kasulatan.

Tumayo sila at nagbalik sa Jerusalem. Dinatnan nilang nagkakatipon ang ibang kasamahan nila. Ibinalita nilang totoong muling nabuhay ang Panginoon.

Jesus showed himself to 500

Ipinaalala ni Paul sa mga taga Corinto ang patungkol sa ebanghelyo na kanyang ibinahagi sa kanila na kanilang tinayuan. (1 Corinthians 15:1-7)

Sinabi rin niya na ang kanyang ipinamahagi sa kanila ay pinakamahalaga: na si Cristo ay namatay para sa ating mga kasalanan ayon sa mga Kasulatan, na Siya ay inilibing at muling nabuhay sa ikatlong araw ayon sa mga Kasulatan. At si Cristo ay nagpakita kay Cephas at pagkatapos sa labindalawa. Matapos nito ay nagpakita rin Siya sa 500 kapatiran sa isang pagkakataon. Pagkatapos ay nagpakita din si Jesus kay James at sa lahat ng apostles. At pinakahuli, nagpakita si Jesus sa kanya.

Some dead rose to life

Sa pagpapatuloy ni Paul, sinabi niyang kung ipinangangaral na si Cristo ay muling nabuhay mula sa mga patay, bakit sinasabi ng iba sa inyo na walang resurrection of the dead? Sapagkat kung walang resurrection of the dead, disin sana'y hindi rin nabuhay muli si Cristo. At kung hindi nga nabuhay muli si Cristo, ang kanyang pangangaral ay walang saysay maging ang kanilang pananampalataya. Higit pa roon, sila ay mga bulaang testigo ng Diyos sapagkat sila ay nagpatotoo tungkol sa Diyos na binuhay muli si Cristo mula sa mga patay. Kung ang mga patay ay hindi nabuhay muli, samakatuwid, si Cristo ay hindi rin nabuhay muli. At kung magkagayon, ang inyong pananampalataya ay walang saysay. At ang mga natutulog na kay Cristo ay napahamak na. Kung sa buhay lamang na ito tayo nagsisiasa kay Cristo, tayo na ang pinaka-kaawaawa.

Subalit si Cristo nga ay muling nabuhay mula sa mga patay, ang panganay sa mga nangatulog na. Sapagkat ang kamatayan ay pumasok sa pamamagitan ng isang tao, ang pagkabuhay muli ay magmumula din sa isang tao. Sapagkat kung paanong kay Adan ang lahat ay namatay, gayon din naman kay Cristo ang lahat ay bubuhayin. Datapwat ang bawat isa ayon sa kanyang sariling katayuan; si Cristo ang pangunahing bunga; pagkatapos ay ang mga na kay Cristo, sa Kanyang pagparito. Kung magkagayo'y darating ang wakas, kapag ibibigay na Niya ang kaharian sa Diyos Ama pagkatapos Niyang lipulin ang lahat ng paghahari, at lahat ng kapamahalaan at kapangyarihan. Sapagkat nararapat Siyang maghari sa oras na mailagay Niyang lahat ng Kanyang mga kaaway sa ilalim ng Kanyang talampakan. Ang pinakahuling kaaway na lilipulin ay ang kamatayan. (1 Corinthians 15:12-26)

The Early Years of Christianity

Introduction

Ayon sa tradition, sinasabing ang may-akda ng ang Aklat ng Acts ay si Luke, isang physician, na kasa-kasama ni Paul sa kanyang ikalawa at pangatlong missionary journeys. Makikita ang ebidensya na si Luke ang may-akda dahil sa mga passages na nagsasaad ng "we" hanggang sa bandang huli ng aklat. Ipinakita dito na kasa-kasama ng may-akda si Paul sa paglalakbay nito mula sa Troas, Asia Minor patungong Philippi sa continent ng Europe at pabalik. Pagkatapos nito, naglakbay din si Paul sa Palestine patungong Rome.

Ipinahihiwatig na ang aklat ng Acts ay naisulat bago mag AD 70, 80-85 o 105 - 130. Ang pagtanaw na ang aklat ng Luke at Acts ay naisulat bago masira ang Jerusalem noong AD 70 ay nakabase sa mga sumusunod na pagsasa-alang-alang: Una, natapos ang chapter 28 na si Paul ay under house arrest. Habang hinihintay niya ang kanyang pagharap kay Caesar, patuloy siyang nakakatanggap ng mga bisita na kanyang natuturuan. Maaaring ito ay nangyari noong AD 64 nang may maganap na malaking sunog sa Rome kung saan pinagbibintangan ni Emperor Nero ang mga Cristiano na silang may kagagawan nito. Pangalawa, hindi binanggit sa aklat ang kamatayan ni Paul, na mababasa naman sa 2 Timothy 4 na nangyari noong AD 68.

Pangatlo, Ang aklat na ito ay nagsasaad ng history ng Christian Church at ang paglaganap ng ebanghelyo ng Panginoong Jesus bagamat maraming oposisyon. Marami ring matapat na lingkod ang ginamit upang

ipangaral at ituro ang ebanghelyo ni Jesu Cristo. Ang pinaka-maimpluwensya sa kanila ay si Saul, na later on ay pinalitan ang pangalan ng Paul. Siya ay persecutor ng mga mananampalataya at pinapapatay niya ang mga ito hanggang mangyari ang ma-dramang conversion niya sa Road to Damascus. Ang pangyayaring ito ay isang highlight ng aklat, mula sa pagiging persecutor ay napunta sa extreme na labis ang pag-ibig sa Diyos at pagtuturo ng Kanyang salita ng may kapangyarihan, pagkaalab at espiritu ng tunay at buhay na Diyos.

Ang aklat ng Acts ay nagsisilbing tulay sa pagbabago mula sa pagpapatupad ng pagsunod sa mga batas sa Lumang Tipan tungo sa Bagong Tipan ng biyaya at pananampalataya. Ang mga pagbabagong ito ay mapagmamasdan sa Old Testament kung saan ang gawain ng Banal na Espiritu ay ang pag-annoint ng mga tao ng Diyos tulad nina Moses, Othniel, Gideon at Saul. Samantalang sa New Testament, matapos ang resurrection ng Panginoong Jesus, ang Banal na Espiritu ay nananahan na sa puso ng mga mananampalataya, na siyang gumagabay at nagbibigay liwanag sa kanilang kaisipan. Ito ay kaloob ng Diyos sa mga lumapit sa Kanya sa pamamagitan ng pananampalataya.

The Coming of the Holy Spirit

Nang umakyat na sa langit si Jesus, bumalik na ang mga alagad sa Jerusalem mula sa Mt. Olivet. Pagdating nila roon, nagtungo sila sa “upper room” kung saan sila tumutuloy. Ang mga alagad na nagtipon ay sina Peter, John, James, Andrew, Philip, Thomas, Bartholomew, Matthew, James (anak ni Alphaeus), Simon (the Zealot) at Judas (anak ni James). Kasama nila ang ilang kababaihan at si Mary, ang ina ni Jesus, at ang Kanyang mga kapatid. Nag-ukol sila ng panahon sa pananalangin.

Nang mga panahong iyon, ang bilang nila ay 120 at sa pangunguna ni Peter, sila ay pumili ng papalit kay Judas Iscariot, na nagkanulo sa Panginoong Jesus. Nag-cast sila ng lots between Joseph at Matthias. Si Matthias ang kanilang napili ayon sa kalooban ng Diyos.

Ang Pagbaba ng Banal na Espiritu (30AD). Nang dumating ang araw ng Pentecost, ang mga alagad ay nagtipon sa isang lugar. Biglang may malakas na ugong ng hangin na narinig sa buong kabahayan at may mga dila ng apoy na lumitaw at pumatong sa ulo ng bawat isang naroon. Sila ay napuspos ng Banal na Espiritu at ang bawat isa ay nagsalita sa iba't ibang wika ayon sa ipinagkaloob sa kanila ng Espiritu.

May mga matapat na Judio, na nagmula sa bawat nasyon sa ilalim ng langit, na naroon ang nagulat at nagtaka sapagkat narinig nila ang mga alagad na nagsasalita sa kanilang sariling wika.

Si Peter ay nangaral nang araw na iyon at sinabi niyang sila ay dapat magsisi at magpabautismo sa pangalan ni Cristo Jesus para sa kapatawaran ng kanilang kasalanan at tatanggapin nila ng kaloob ng Banal na Espiritu. Tatlong libong kaluluwa ang nadagdag sa kanila nang araw na iyon.

At itinalaga nila ang kanilang sarili sa pagtuturo ng mga apostol at fellowship, sa breaking of bread at pananalangin. At patuloy na dinagdagan ng Panginoon ang kanilang bilang araw-araw.

Si Peter, kasama si John, ay nagpagaling ng isang pilay nang sila ay patungo sa Templo. Nakita ng mga tao ito na nagsilapit sa kanila. Nangaral siya sa pagkakataong ito.

Peter and John before the Council (30AD)

Habang sila ay nangagalar, nilapitan sila ng mga pari, capitan ng Temple at mga Sadducees na naiinis sapagkat ipinangangaral nila ang patungkol sa pagkabuhay-muli ni Jesus. Kinabukasan sila ay humarap

kina Annas, Caiaphas, John at Alexander at mga miyembro ng high-priestly families sapagkat kinukwestiyon sila patungkol sa kanilang awtoridad ng pagpapagaling. Matapang na sinabi ni Peter na ang kanilang kapangyarihan ay nanggaling sa pangalan ni Jesus na kanilang ipinako sa krus. Sinabihan sila ng council na huwag nang babanggitin o magtuturo tungkol kay Jesus subalit tumanggi sila Peter. Walang nagawa ang council kundi pakawalan sila sapagkat ang mga tao ay nagpupuri sa Diyos dahil sa pangyayari.

Death of Ananias and Sapphira (30AD)

Walang ni isang may pangangailangan sapagkat ang mga mananampalataya ay nagbebenta ng kanilang mga ari-arian at ibinibigay sa mga apostol sa mga nangangailangan.

Ang mag-asawang Ananias at Sapphira ay nagbenta ng bahagi ng kanilang ari-arian. Subalit bahagi ng pinagbentahan ay itinabi niya at ang ibang bahagi ay ibinigay niya sa mga apostol. Tinanong siya ni Peter kung bakit hinayaan niyang sulsulan siya ni Satan para magsinungaling sa Banal na Espiritu. Dahil dito, siya ay namatay. Makalipas ang ilang oras, dumating si Sapphira at tinanong siya ni Peter patungkol sa napagbentahan. Nagsinungaling din siya tulad ng kanyang asawa kaya siya ay namatay din.

Patuloy na nagpagaling ng mga tao ang mga apostol at patuloy ding nadadagdagan ang mga sumasampalataya sa Panginoon. Dahil dito, nagselos ang high priest at mga Sadducees kaya sila ay pinaaresto at ipinakulong. Subalit nang kinagabihan, binuksan ng anghel ng Panginoon ang kanilang celda, pinalabas sila at sinabihang tumayo sa Templo at mangaral sa mga tao. Kinaumagahan, ganoon nga ang ginawa ng mga apostol.

Nang hulihin muli sila upang humarap sa council na nagsabi sa kanilang huwag magtuturo, sinagot sila ni Peter ng, Susundin namin ang Diyos kaysa sa tao. Ipapapatay sana ng council ang mga apostol subalit binalaan sila ni Gamaliel, isang Pharisee na guro ng batas, na mag-ingat sila sa kanilang balak. Kaya ginulpi na lamang nila ang mga apostol at pinagbawalang magsalita tungkol kay Jesus.

Ang mga disciples ay dumarami na kaya sinabi ng mga apostol sa kanila na pumili ng pitong tao na puspos ng Banal na Espiritu at puno ng karunungan na siyang iintindi ng mga material na pangangailangan nila upang maituon ng mga apostol ang kanilang panahon sa pananalangin at pagtuturo ng salita.

Stephen (31 AD)

Si Stephen na puspos ng biyaya at kapangyarihan ng Banal na Espiritu ay gumagawa ng mga kababalaghan. Marami ang nakikipagtalo sa kanya subalit hindi sila manalo kaya nanghikayat sila ng mga false witnesses upang tumestigo laban kay Stephen. Nang humarap siya sa council, ang tingin sa kanya ng bawat isa ay para siyang anghel. Nagsalita siya patungkol sa mga kaganapan mula nang pagkatawag ng Panginoon kay Moses hanggang sa pagkamatay ni Jesus. Nagalit ang mga nakikinig sa kanya. Inilabas nila si Stephen ng lungsod at pinagbabato. Inilatag ng mga testigo ang kanilang mga kasuotan sa paanan ni Saul habang binabato si Stephen. Sinabi ni Stephen sa Panginoon na tanggapin ang kanyang espiritu.

Inaprubahan ni Saul ang execution ni Stephen. Matinding persecution ang dinanas ng iglesya nang mga panahong iyon. Sila ay nagkalat sa iba't ibang dako sapagkat nagbahay-bahay si Saul.

Philip sa Samaria (31AD)

Bagamat sila ay nagkalat na, patuloy pa rin silang nangaral. Si Philip ay nagtungo sa Samaria at doon na-

ngaral at nagpagaling ng mga may sakit. Si Simon na isang magician ay sumama kay Philip sa kanyang pangangaral sapagkat siya ay namangha. Nang malaman ng mga apostol sa Jerusalem ang nangyayari sa Samaria, pinapunta nila sina Peter at John doon upang ipanalangin ang mga bagong binautismuhan sa pangalan ng Panginoong Jesus. Nang makita ni Simon ang pagtanggap nila ng Banal na Espiritu, inalok niya ng bayad ang mga apostol upang mapasakanya rin ang Banal na Espiritu. Siya ay ni-rebuke ng mga apostol.

Philip at ang Eunuch (31AD)

Inutusan ng anghel ng Panginoon si Philip na magtungo sa daang timog na mula sa Jerusalem pagtungo sa Gaza. Sa desiyertong iyon, natagpuan niya ang isang Ethiopian eunuch, nakasakay sa kanyang chariot, na nanggaling sa Jerusalem upang sumamba at ngayo'y pauwi. Hinabol ni Philip ang chariot sapagkat inutusan siya ng Espiritu na samahan ang eunuch. Narinig niyang nagbabasa ito mula sa aklat ng Isaiah at tinanong niya kung naiintindihan ang binabasa nito. Sinabi ng eunuch kay Philip na malibang may magpaliwanag sa kanya ng mga talata ay hindi niya ito mauunawaan. Mula sa scripture ay ipinaliwanag ni Philip ang mabuting balita tungkol kay Jesus. Habang nasa daan, nakakita ang eunuch ng tubig kaya sa oras ding iyon ay nagpabautismo siya. Pag-ahon nila sa tubig, kinuha na ng Espiritu ng Diyos si Philip at natagpuan na lang niya ang kanyang sarili sa Azotus. Siya ay patuloy na nangaral hanggang makarating ng Caesarea.

Ang Conversion ni Paul (34 AD)

Si Saul ay patuloy na nag-persecute ng mga alagad kaya nagtungo siya sa high priest upang manghingi ng mga sulat para sa mga synagogues sa Damascus nang sa ganoon ay mahuli niya ang mga alagad na naroon.

Nang papalapit na si Saul sa Damascus, pumalibot sa kanya ang maliwanag na kislap ng ilaw mula sa langit. Napadapa siya at narinig niya ang isang tinig na nagsabing Siya si Jesus na kanyang inuusig. Walang masabi ang mga taong nakapaligid kay Saul sapagkat narinig nila ang tinig ngunit wala silang nakita. Nang bumangon si Saul at binuksan ang kanyang mga mata, wala siyang makita. Inakay siya ng mga kasamahan patungo sa lungsod.

Ang disipulong si Ananias ay kinausap ng Panginoon at inutusan siyang pumunta sa bahay ni Judas at hanapin doon si Saul. Bagamat siya'y nag-alinlangan, sumunod siya sa utos ng Panginoon. Sinabi ng Panginoon sa kanya na si Saul ay pinili Niya bilang testigo Niya sa mga gentiles, sa mga hari at sa mga anak ng Israel.

Matapos patungan ng kamay ni Ananias si Saul, may parang kaliskis na bumagsak mula sa mata niya at siya ay binautismuhan.

Ilan araw pa lang siyang kasama ng mga disipulo sa Damascus, siya ay nangaral na patungkol kay Jesus na Anak ng Diyos. Nabigla ang karamihan sa kanyang mga proklamasyon subalit si Saul ay patuloy na lumakas sa kanyang pangangaral. Pinagplanuhan siyang patayin ng mga Judio kaya itinakas siya ng mga disipulo doon sa pamamagitan ng butas sa pader.

Pagdating ni Saul sa Jerusalem, natakot ang mga disipulo doon subalit tumestigo si Barnabas para kay Saul kung paano siyang kinausap ng Panginoon sa Damascus at kung paano siyang nangaral ng may katapangan sa pangalan ni Jesus. Kaya nangaral din siya sa Jerusalem subalit kinailangan siyang itakas

na naman ng mga disipulo sapagkat maraming nakikipagtalo sa kanya na nais pa siyang patayin. Dinala siya ng mga kapatid sa Caesarea at pagkatapos pinapunta siya sa Tarsus.

Peter at Cornelius (37 AD)

Si Cornelius na isang centurion sa Caesarea ay kinausap ng Panginoon sa panaginip. Sinabi sa kanya ng Panginoon na ipasundo niya ang isang taong nagngangalang Peter na nasa Joppa. Inutusan nga niya ang kanyang mga tauhan na gawin ito.

Sa Joppa, si Peter ay nagkaroon ng vision mula sa Panginoon. Iba't ibang uri ng hayop ang lumabas at sinabi sa kanya ng Panginoon na kumain nito. Subalit ayaw niya sapagkat ito ay marumi. Sinabi ng Panginoon, Kung ano ang ginawang malinis ng Diyos ay hindi dapat tawaging marumi.

Habang siya ay nagugulumihanan pa sa kanyang panaginip, ang mga tauhan ni Cornelius ay naroon na upang siya ay sunduin. Kinabukasan, sumama siya sa mga tauhan at nang sila ay magtagpo ni Cornelius, ikinuwento ng centurion ang kanyang panaginip. Kaya silang lahat ay nakinig sa mga pangungusap ni Peter. Hindi pa man siya natatapos magsalita, ang Banal na Espiritu ay bumaba sa mga nakikinig kaya ang mga kasama ni Peter ay humanga sapagkat ang kaloob ng Banal na Espiritu ay ibinigay din sa mga gentiles.

Nabalitaan ng mga apostol at mga kapatiran sa buong Judea ang nangyari sa Caesarea. Pagdating ni Peter sa Jerusalem, sinalubong siya ng mga circumcised Jewish believers at pinulaan siya ng mga ito. Ipinaliwanag ni Peter sa kanilang lahat ang buong pangyayari at pagkatapos nito, sila ay nanahimik na. Sinabi nilang ang kapatawaran na nagdadala ng buhay ay ibinigay na rin ng Diyos sa mga gentiles.

Ipinadala si Barnabas sa Antioch (42 AD)

Ang mga nakaranas ng persecution dahil sa nangyari kay Stephen ay naglakbay hanggang Phoenicia, Cyprus at Antioch. Hindi sila nakikipag-usap maliban sa mga Judio. Subalit nang pagdating nila sa Antioch, may matatayang na mga lalaki na taga Cyprus at Cyrene na nakipag-usap sa mga Hellenist at sila ay nangaral tungkol sa Panginoong Jesus. Ang kamay ng Panginoon ay nasa kanila kaya marami ang naniwala at tumalima sa Panginoon. Ang balitang ito ay nakarating sa Jerusalem kaya isinugo nila si Barnabas sa Antioch. Siya ay natuwa sa kanyang nasaksihan kaya tinagubilinan niya ang mga mananampalataya doon na manatiling tapat.

Pinuntahan ni Barnabas si Saul sa Tarsus at dinala niya ito sa Antioch. Nanatili sila doon ng isang taon upang magturo sa maraming tao. Sa Antioch unang tinawag na "Christians" ang mga disipulo doon.

Si Peter ay Pinakawalan ng Anghel (42AD)

Sa panahong ito, si King Herod ay nagmamalupit sa mga mananampalataya. Pinapatay niya si James na kapatid ni John. Nakita niyang nalulugod ang mga Judio sa kanyang ginawa kaya ipinakulong niya si Peter. Nang gabing iyon dalawang guwardiya ang nagbabantay sa kanya habang siya ay natutulog, nang biglang magliwanag ang buong selda. Ginising siya ng anghel at inutusan siyang sumunod sa kanya. Nilagpasan nila ang mga sundalo hanggang makalabas siya ng kulungan at nawala na ang anghel. Pumunta siya sa bahay ni Mary, na nanay ni John Mark, kung saan kasama ang maraming nananalangin para sa kanya.

Ang kamatayan ni Herod (44 AD)

Pinapatay ni Herod ang mga guwardiya. Nagtungo siya sa Caesarea. Nagalit siya sa mga taga Tyre at

Sidon. Nang siya ay nagtatalumpati, pinatay siya ng anghel ng Panginoon sapagkat hindi niya ibinigay ang karangalan sa Diyos.

Paul's First Missionary Journey (48 AD)

Habang sumasamba ang mga Christians sa Antioch, nangusap ang Banal na Espiritu sa kanila at sinabing ibukod nila si Saul at Barnabas sapagkat sila ay tinawag sa isang gawain.

Sina Saul at Barnabas ay nagtungo sa Seleucia at mula roon ay naglayag patungong Cyprus. Pagdating nila sa Salamis, nagturo sila sa synagogue at tinulungan sila ni John Mark. May isang proconsul na nagpatawag sa kanila upang makarinig ng salita ng Diyos subalit ito ay hinadlangan ng isang magician, si Elymas. Subalit ni rebuke ni Saul (na tinawag ding Paul) ang masamang espiritu na nasa magician at ito ay nabulag. Dahil dito, naniwala ang proconsul.

Pisidian Antioch. Si Paul at ang kanyang mga kasamahan ay naglayag mula sa Paphos hanggang Perga sa Pamphylia. Doon ay iniwan na sila ni John Mark na nagbalik sa Jerusalem. Nagpatuloy pa sila Paul mula Perga hanggang sa Antioch sa Pisidia. Nagturo sila doon sa synagogue at patuloy na lumaganap ang salita ng Panginoon sa buong region. Subalit may mga Judio na nagsusulsol sa mga debotong mga kababaihan at mga leaders na kalalakihan na usigin sila Paul at Barnabas at pinaalis sila sa distrito.

Iconium. Nilisan nina Paul at Barnabas ang lugar na iyon at nagtungo sa Iconium. Nangaral sila sa synagogue at maraming Jews at Greeks ang sumampalataya. Subalit ang mga Judiong hindi mananampalataya ay nanulsol sa mga Gentiles at nilalason ang kanilang isipan kaya nagtagal sina Paul sa pangangaral ng may katapangan. Nagkaroon ng dibisyon ang mga tao. Nang malaman nila na balak silang saktan at batuhin, nilisan nila ang lugar at nagtungo sa Lystra.

Derbe at Lystra. Sa Lystra, may pinagaling si Paul na lalaking hindi nakalakad mula nang siya ay ipanganak. Nang malaman ito ng mga tao, nagdala ang pari ni Zeus ng mga panghandog sapagkat ang tingin nila kina Paul at Barnabas ay parang mga diyos nila. Itinama agad ni Paul ang kanilang maling kaisipan at ibinaling niya ang pansin ng mga tao sa tunay na Diyos. Subalit may mga Judio na nanggaling sa Antioch at Iconium na humikayat sa mga tao, binato nila si Paul at kinaladkad palabas ng lungsod. Tinulungan siya ng mga alagad at kinabukasan, nagpunta sila ni Barnabas sa Derbe. Patuloy silang nangaral at gumawa ng mga disipulo sa lugar na ito.

Pabalik sa Antioch, dumaan sina Paul at Barnabas sa Pisidia at Pamphylia. Pagtapos nilang mangaral sa Perga, bumaba sila sa Attalia, at mula dito ay naglayag na sila patungo sa Antioch. Pagdating nila roon, ibinalita nila sa kapatiran ang ginawang pagbubukas ng Panginoon ng pinto para sa mga Gentiles. Habang narito sila sa Antioch, dito isinulat ni Paul ang kanyang liham sa mga taga-Galatia.

Ang Jerusalem Council. Subalit may mga kalalakihan na nanggaling sa Judea ang nagtuturo sa mga kapatiran na kinakailangang sila ay matuli ayon sa kautusan ni Moses upang maligtas. At dahil wala namang pagtatalo kina Paul at Barnabas, sila at ang mga iba pa ay naatasang magtungo sa Jerusalem upang kausapin ang mga apostol at mga matatanda roon patungkol sa bagay na ito. Sa kanilang paglalakbay patungo sa Jerusalem, dumaan sila sa Phoenicia at Samaria at detalyadong inilarawan nila ang pagbabalik-loob ng mga Gentiles na nagbigay ng kagalakan sa kapatiran.

Pagdating nila sa Jerusalem, sila ay tinanggap ng iglesya at ng mga apostol at ng mga matatanda roon. Ibinalita nila kung ano ang ginawa ng Diyos sa kanila. Subalit may mga mananampalataya na kasama sa

pangkat ng mga Pariseo ang nagsalita na kinakailangan tuluin sila at dapat tuparin ang mga kautusan ni Moses.

Nagtipon ang mga apostles at mga matatanda upang pag-aralan ang bagay na ito. Matapos ang kanilang pagdidiscusyon, tumayo si Pedro at ipinaliwanag na noon pa man ay sinabi ng Diyos na ang mga Gentiles ay makakarinig ng ebanghelyo at sasampalataya rin sapagkat alam ng Diyos ang kanilang puso at ipinadala din ang Banal na Espiritu sa mga Gentiles tulad din ng ginawa sa kanila; wala na silang ipinagkaiba sapagkat parehong nilinis ang kanilang mga puso sa pamamagitan ng pananampalataya. Sinabi pa ni Peter na naniwala silang sila ay maliligtas sa pamamagitan ng biyaya ng Panginoong Jesus, tulad din ng iba.

Nanahimik ang buong kapulungan at nakinig sila sa mga salaysay nila Barnabas at Paul kung paanong kumilos ang Diyos upang makagawa sila ng mga signs and wonders sa harap ng mga Gentiles. Matapos ito, nagsalita naman si James, na kapatid ni Jesus upang patotohanan ang sinabi ng mga propeta noong unang panahon patungkol sa mga Gentiles na sasampalataya sa Diyos. Kaya sa kanyang pagpapasya, hindi nila dapat gambalain ang mga Gentiles na tumatalima sa Diyos, bagkus sulatan sila na umiwas sa mga diyos-diyosan, sa sexual immorality at mga binigti at sa dugo.

Paul's Second Missionary Journey (49 -52 AD)

Paghihiwalay ni Paul at Barnabas. Matapos ng ilang araw na pagtuturo sa Antioch, minungkahi ni Paul kay Barnabas na balikan nila ang mga lungsod kung saan sila nangaral. Nais ni Barnabas na isama si John Mark subalit ayaw ni Paul sapagkat iniwan sila nito sa Pamphylia. Nagkaroon sila ng argumento kaya naghiwalay sila. Isinama ni Barnabas si John Mark sa Cyprus. Pinili naman ni Paul si Silas at sila ay nagtungo sa Syria at Cilicia.

Derbe at Lystra. Nagtungo din sina Paul at Silas sa Derbe at Lystra. Naroon si *Timothy* na anak ng Jewish woman na ang asawa ay Greek. Nais isama ni Paul si Timothy kaya tinuli niya ito sapagkat alam ng mga Judio na naroon sa mga lugar na iyon na ang kanyang ama ay Greek.

Philippi. Hindi sila pinahintulutan ng Banal na Espiritu na mangaral sa Asia kaya sila Paul ay nagdaan sa Phrygia at Galatia. Sa Troas, nagkaroon ng pangitain si Paul na pinapupunta sila sa Macedonia. Sa labas ng gate ng Philippi, ang pangunahing lungsod sa Macedonia, nakipag-usap sila Paul sa mga babaeng nagtipon doon. Si Lydia, na taga Thyatira at worshipper ng Diyos, ay isa sa mga babaeng naroon. Binuksan ng Panginoon ang kanyang puso habang nakikinig kay Paul. Pagkatapos, siya at ang kanyang sambahayan ay binautismuhan.

Nang patungo na sina Paul at Silas sa lugar ng panalanginan, nagpalayas ng masamang espiritu si Paul sa isang aliping babae na manghuhula. Nang makita ng mga amo ng babae na hindi na ito mag-aakyat ng pera sa kanila, dinakip nila sina Paul at Silas at dinala sa hukom. Inutos ng hukom na sila ay bugbugin at ikulong.

Philippian Jailer. Sa loob ng selda habang umaawit at nananalangin sa Diyos sina Paul at Silas, lumindol ng malakas, nayanig ang buong kulungan, nabuksan ang mga pinto at natanggal ang gapos ng bawat isang naroon. Magpapakamatay na sana ang guwardiya sa pag-aakalang tumakas ang mga preso nang mabaling ang kanyang atensyon sa tinig ni Paul. Dahil dito, nalaman niya ang daan ng kaligtasang ipinangangaral nila Paul. Isinama niya sina Paul sa kanyang tahanan, hinugasan ang kanilang mga sugat; siya at ang kanyang sambahayan ay binautismuhan.

Paglabas nila Paul at Silas sa kulungan, binisita nila si Lydia at pinalakas ang mga kapatid. Umalis na sila sa lugar na iyon.

Thessalonica, Berea at Athens. Sa kanilang paglalakbay, dinaanan nila ang ilang lugar hanggang makarating sila sa Thessalonica. Sa synagogue ng mga Judio, ipinaliwanag ni Paul sa kanyang mga tagapakinig kung bakit kailangang magdusa at mabuhay-muli si Cristo ayon sa kasulatan. Marami ang nahikayat at sumama kina Paul. Subalit ang mga Judio ay nagselos kaya hinikayat nila ang ilang kalalakihan upang manggulo.

Pinaalis agad ng mga kapatiran sina Paul patungong *Berea*. Ang mga Judio sa Berea ay mas marangal sapagkat tinanggap nila ang pagtuturo ni Paul na may kasabikan, ineeksamen ang scriptures araw-araw upang matiyak na iyon nga ang nasusulat. Subalit nang malaman ng mga Judio sa Thessalonica na ang salita ng Diyos ay ipinangangaral sa Berea, sumunod din sila doon at nanggulo na naman. Dali-daling ihinatid ng mga kapatiran si Paul upang maglayag patungong Athens. Naiwan sina Silas at Timothy hanggang makatanggap sila ng utos kay Paul na sumunod sila sa kanyang kinaroroonan.

Sa Athens, habang hinihintay niya ang pagdating nila Silas at Timothy, nagnitngit ang espiritu ni Paul sapagkat ang lungsod na ito ay punung-puno ng mga diyos-diyosan. Araw-araw siyang nagpahayag sa synagogue at sa market place. May mga Stoic at Epicurean philosophers na nakikipag-usap sa kanya na nagdala sa kanya sa Aeropagus sapagkat nais nilang marinig ng lahat ang mga kakaibang sinasabi niya. Matapos niyang magsalita sa harap ng mga taga-Athens, kinutya siya ng iba, ang iba naman ay nagsabing makikinig sila muli sa kanya. Pag-alis ni Paul sa kanilang kalagitnaan, may mga sumama sa kanya tulad ni Dionysius at Damaris.

Corinth (51 AD). Sa Corinth, nakita ni Paul ang mag-asawang *Aquila at Priscilla*, mga Judio na umalis sa Italy sapagkat pinaalis ni Cladius ang mga Judio sa Rome. Dahil pareho silang tentmaker, nagtrabaho at nanuluyan si Paul kina Aquila at siya ay nagturo sa synagogue tuwing Sabbath.

Nang dumating na sina Silas at Timothy, okupado si Paul sa pagpapahayag patungkol kay Cristo sa mga Judio. Subalit nang kinakalaban na siya ng mga ito, sinabi niyang simula ngayon ang mga Gentiles na ang pagtutuunan niya. Tumuloy siya sa tahanan ni Titius Justus na nakatira sa tabi ng synagogue. Ang synagogue ruler na si Crispus ay naniwala din sa Panginoon, pati ang kanyang sambahayan.

Nangusap ang Panginoon kay Paul sa isang pangitain at sinabi sa kanyang magpatuloy magsalita at huwag matakot sapagkat maraming tao doon ang sa Panginoon. Kaya nanatili doon si Paul at nagturo sa loob ng isa't kalahating taon.

Nang maging proconsul ng Achaia si Gallio, nagka-isa ang mga Judio laban kay Paul at ihinarap siya sa tribunal. Subalit ayaw maki-alam ni Gallio sapagkat ang kanilang reklamo ay walang kinalaman sa crimen o maling gawain. Kaya inaresto nila si Sosthenes, ang ruler ng synagogue, at ito ay kanilang binugbog. Hindi binigyang pansin ni Gallio ang mga pangyayari.

Bumalik muli si Paul sa Antioch kasama sina Aquila at Priscilla. Pagdating sa Ephesus, iniwan na niya ang mag-asawa doon at siya ay nakipagpaliwanagan sa mga Judio sa synagogue. Hindi na siya nagpapigil sa mga kapatiran sa lugar na iyon subalit sinabi niyang siya ay babalik kung ito ay kalooban ng Panginoon.

Sa panahon ng kanyang pamamalagi sa Corinth, naisulat ni Paul ang una niyang liham para sa mga taga Thessalonica kung saan ang tema nito ay patungkol sa pagbabalik ni Cristo kung saan binanggit niya ang “day of the Lord.”

Gumawa siyang muli ng ikalawang liham sa mga taga-Thessalonica upang itama ang mga nagsasabi na ang araw ng Panginoon ay nangyari na. Ang isa pang concern sa kanyang liham na ito ay ang attitude ng mga mananampalataya na pagiging tamad.

Paul’s Third Missionary Journey (53-57 AD)

Naglayag na siyang muli hanggang makarating sa Caesarea at binati ang iglesia doon. Tapos bumaba siya sa Antioch at sa mga region ng Galatia at Phrygia upang palakasin ang mga disipulo doon.

Si Apollos na taga Alexandria ay nagtungo sa Ephesus. Siya ay magaling magsalita, maalam sa Kasulatan at nagpahayag ng tama patungkol sa Panginoong Jesus bagamat ang nalalaman lamang niyang bautismo ay ang kay John. Nagpunta siya sa sinagoga at maalab na nangaral doon. Subalit nang marinig siya nila Aquila at Priscilla, kinausap siya ng mag-asawa upang ipaliwanag sa kanya ng mas tama ang way of God. Hinimok ng mga kapatiran na magpunta siya sa Achaia

Ephesus (54 AD). Habang si Apollos ay nasa Corinth, si Paul ay nasa Ephesus naman. Napag-alaman ni Paul na hindi pa nakakatanggap ng pagbabautismo ng Banal na Espiritu ang mga kapatiran doon. Mga 12 kalalakihan ang naroon na binautismuhan niya sa pangalan ng Panginoong Jesus at ang Banal na Espiritu ay sumakanila matapos niya silang patungan ng kamay. Sila ay nagsalita sa iba’t ibang wika.

Tatlong buwan siyang nagtalumpati sa synagogue, subalit nang ang mga matitigas ang ulo ay nagsalita na laban sa grupo, isinama ni Paul ang mga disipulo sa bulwagan ni Tyrannus. Araw-araw siyang nangaral doon sa loob ng dalawang taon kaya lahat ng residents ng Asia na Jews and Greeks ay nakarinig ng salita ng Panginoon.

Ang Diyos ay gumagawa ng mga kahanga-hangang milagro sa pamamagitan ni Paul. Ultimo mga panyo at tapis na nadampi sa kanyang balat ay dinadala sa mga may sakit at sila ay gumagalang.

Sa panahon ng pamamalagi ni Paul sa Ephesus, sinulat niya ang kanyang unang liham sa mga taga-Corinth patungkol sa mga division sa iglesia, mga sexual immoralities, pag-aasawa at divorce at marami pang iba. At dahil pinauna na niya sina Timothy at Erastus sa Macedonia, panandalian muna siyang nanatili sa Asia.

Napagpasyahan ni Paul na dumaan sa Macedonia at Achaia at pagkatapos sa Jerusalem. Kapag nadaanan na niya ang mga lugar na ito, nasabi niyang kailangan din siyang dumaan sa Rome.

Noong panahon ding iyon, si Demetrius, na silversmith, kasama ang kanyang mga kapwa silversmith ay nagsimula ng kaguluhan dahil sa sinabi ni Paul na ang mga diyos na inukit ng tao ay hindi diyos. Ang kanilang negosyo ay tiyak na malulugi. Tinipon niya ang mga kasamahan at lahat sila ay nagsiklab sa galit. Nagkaroon ng pagkakagulo kaya sinugod at binitbit nila ang mga kasamahan ni Paul na sina Gaius at Aristarchus. Nais sanang pumunta ni Paul sa gitna ng kaguluhan subalit hindi siya pinayagan ng kanyang mga kasamahan.

Macedonia at Greece (57 AD). Nang humupa na ang kaguluhan, pinatawag ni Paul ang mga disipulo. Matapos niya silang palakasin, siya ay nagpaalam na upang magtungo sa Macedonia. Binigyan niya ng encouragement ang mga kapatiran na dinaanan niya hanggang makarating siya sa Greece. Nanatili siya roon ng tatlong buwan at nang marinig niyang may masamang balak sa kanya ang mga Judio nang siya ay maglalayag na patungong Syria, nagdesisyon siyang bumalik sa pamamagitan ng Macedonia.

Sinamahan siya ni Sopater, na Berean. Ang ibang mga kasamahan katulad ng mga Thessalonians na sina Aristarchus at Secundus, Gaius ng Derbe at Timothy at mga Asians na sina Tychicus at Trophimus ay nauna na sa Troas. Subalit sila Paul ay umalis sa Philippi matapos ang mga araw ng Unleavened Bread at nakarating sila sa Troas sa loob ng limang araw. Nanatili sila roon ng pitong araw.

Sa huling araw nila sa lugar na iyon, sadyang hinabaan ni Paul ang pagsasalita niya sa mga kapatiran. Si Eutychus, na naka-upo sa bintana habang nakikinig, ay nakatulog at nahulog mula sa ikatlong palapag ng building at namatay. Bumaba si Paul, kinalong ang binatilyo at sinabi sa kanila na huwag mabahala sapagkat ito ay buhay.

Pag-alis nila sa Troas, naglayag ang mga kasamahan ni Paul sa Assos at siya ay naglakbay sa lupa. Nagkita sila sa Assos at nagtungo sa Mitylene, dumaan sa Samos hanggang makarating sa Miletus. Sa lugar na ito, ipinatawag niya ang mga matatanda ng Ephesus upang magpaalam sa kanila sapagkat alam niyang walang kasiguruhan kung ano ang haharapin niya sa Jerusalem. Pinagbilinan ni Paul ang mga matatanda roon na bigyan ng atensyon ang kanilang mga sarili at ang kawan na ipinagkatiwala sa kanila ng Banal na Espiritu, alagaan ang iglesya ng Diyos na Kanyang tinubos sa pamamagitan ng Kanyang sariling dugo.

Habang nasa Macedonia si Paul, sinulatan niya ng ikalawang beses ang mga taga-Corinth. Sumulat din si Paul sa mga taga Roma.

Ang Pagkabilanggo ni Paul sa Caesarea (58-60 AD)

Pag-alis nila sa Miletus, naglayag na sila Paul, dumaan sila sa Rhodes hanggang Patara. Mula roon ay sumakay sila ng barko na dumaong sa Tyre. Nakipag-ugnayan sila sa mga disipulo doon sa loob ng pitong araw. Sa pamamagitan ng Banal na Espiritu, hinadlangan nila si Paul na huwag pumunta sa Jerusalem. Subalit matapos manalangin, nagpaalam na sila sa isa't isa.

Pagdating nila Paul sa Ptolemais, nakasama nila ang mga kapatiran doon ng isang araw. Kinabukasan, nakarating sila sa Caesarea at tumuloy sa tahanan ni Philip. Habang naroon sila, kinuha ni Agabus, na propeta mula sa Judea, ang sinturon ni Paul. Iminuwestra niya kung paanong igagapos ng mga Judio sa Jerusalem ang may-ari ng sinturong iyon. Mas lalong pinigilan ng mga kapatiran si Paul na huwag nang magtuloy sa Jerusalem subalit hindi pa rin ito nagpapigil.

Sumama kina Paul ang mga disipulo na taga-Caesarea. Pagdating nila sa Jerusalem, nagtungo siya kay James at ang mga matatanda ay naroon din. Minsan pa ay isinalaysay niya sa kanila kung ano ang ginawa ng Panginoon sa mga Gentiles sa pamamagitan ng kanyang pagmiministerio.

Inaresto si Paul sa Temple. Nalaman ng mga Judio mula sa Asia na si Paul ay nasa templo. Nagsimula sila ng kaguluhan at hinikayat ang mga naroon. Inilabas nila si Paul sa temple, pinagbubugbog ito at pinag-iisipan na siya'y patayin. Tumigil lamang sila nang dumating ang tribune na umaresto kay Paul at iginapos ito. Bago siya itapon sa loob ng barracks, sinabi ni Paul sa tribune na siya ay isang Judio na

taga-Tarsus at hiniling niya na siya ay makapagsalita. Kinausap ni Paul ang mga tao sa Hebreo. Sinabi niyang siya ay isang Judio, ipinanganak sa Tarsus at nag-aral sa ilalim ni Gamaliel. Isinalaysay niya kung paano niyang pinersecute ang mga mananampalataya hanggang sa katagpuin siya ng Panginoong Jesus sa daan patungong Damascus.

Si Paul at ang Roman Tribune. Nagsisigawan ang mga tao at nagkakagulo na kaya iniutos ng tribune na dalhin na si Paul sa barracks upang siya'y latiguhin. Nang akmang lalatiguhin na si Paul, tinanong niya ang centurion kung naayon ba sa batas na latiguhin ang isang Roman citizen. Natigilan ang centurion at kinausap ang Tribune. Nalaman ng tribune na si Paul ay mamamayan ng Rome mula kapanganakan at hindi tulad niya na nagbayad ng malaking halaga upang makamtan ang citizenship na ito. Kinabukasan, ihinarap ng tribune si Paul sa council sapagkat nais niyang malaman kung bakit inaakusahan ng mga Judio ang taong ito.

Pagharap ni Paul sa council, dahil sa kanyang mga sinasabi, nagkaroon ng pagtatalo ang mga Pharisees at Sadducees. Naging mapusok ang kanilang pagtatalo kaya iniutos ng tribune na kunin si Paul at ibalik sa barracks.

Nalaman ng tribune na pinaplano ng mga Judio na patayin si Paul kaya inutusan niya ang kanyang mga tauhan na dalhin ito sa Caesarea kay Governor Felix.

Paul nakakulong sa Caesarea (60 AD). Pagdating nila Ananias, Tertullus at mga matatanda sa Caesarea, binigyan ni Governor Felix ng pagkakataon si Paul upang ipagtanggol ang kanyang sarili. Pinaalis niya ang mga Judio at ipinabalik ni Felix si Paul sa barrack. Makalipas ang ilang araw, isinama ni Felix si Drusilla, ang asawa niyang Judio, at ipinatawag niya si Paul upang mapakinggan ang mga sasabihin ni Paul patungkol sa kanyang pananampalataya sa Panginoong Jesus.

Festus (62 AD). Pagkagaling sa Jerusalem, nagtungo si Festus sa Caesarea upang dinggin ang kaso ni Paul. Matapos magdiscurso, hiniling ni Paul na nais niyang umapila kay Caesar.

Makalipas ang ilang araw, dumating sina Haring Agrippa at Bernice. Inilatag ni Festus sa hari ang kaso ni Paul. Dininig ng hari ang discurso ni Paul. Inihayag niya rin kung paano siya kinatagpo ng Panginoong Jesus sa daan patungo sa Damascus. Nag-usap-usap sina Agrippa, Festus at iba pang kasamahan nila at sila ay nagkasundo na hindi nararapat patawan ng parusang kamatayan si Paul. At kung hindi lang nito hiniling na umapila kay Caesar, maaari na sana siyang lumaya.

Unang Pagkakabilanggo ni Paul sa Rome (61-63 AD)

Napagdesisyonan nina Agrippa, Festus at ibang mga kasamahan na dalhin sa Rome sina Paul at ang iba pang mga preso. Kasama ni Paul si Aristarchus, ang Macedonian na nagmula sa Thessalonica. Kinabukasan nasa Sidon sila. Mabait ang pagtrato ni Julius, na centurion, kay Paul. Hinayaan niyang makapunta si Paul sa kanyang mga kaibigan upang siya ay maalagaan. Matapos doon ay naglayag na sila sa open sea sa coast ng Cilicia at Pamphylia at dumang sila sa Myra. Mula doon ay sumakay muli sila ng barko patungo sa Italy. Malakas ang hangin kaya mabagal ang kanilang biyahe. Naging mapanganib na ang biyahe nila kaya kinausap niya ang mga nagpapatakbo ng barko subalit hindi siya pinakinggan ng mga ito.

Tatlong araw na silang dinadala ng hangin sa magkabila. Pinilit ni Paul na kumain ang kanyang mga kasamahan at sinabi niya sa kanila na kinausap siya ng anghel ng Diyos at sinabi sa kanya na hindi siya

dapat matakot sa kanyang pagharap kay Caesar.

Sa 14th na gabi ng kanilang paglalayag, napadpad sila sa Adriatic Sea. Napansin nilang mayroong beach ngunit hindi nila alam kung nasaan na sila. Natamaan nila ang isang reef. Inisip na ng mga sundalo na patayin ang mga preso subalit hindi pumayag ang centurion dahil nais niyang maligtas si Paul.

Nalaman nilang ang lugar na iyon ay Malta. Maluwag silang tinanggap ni Publius, na chief ng lugar na iyon. Nagkataong ang ama ni Publius ay may sakit. Ipinanalangin ito ni Paul at ito ay gumaling. Kaya lahat ng may karamdaman sa lugar na iyon ay lumapit kay Paul at sila ay gumaling din.

Matapos ang tatlong buwan, ipinagpatuloy nila ang kanilang paglalayag. May ilang lugar pa silang dinaanan hanggang makarating sila sa Rome. Si Paul ay hinayaang mapag-isa kasama ang sundalong nagbantay sa kanya. Makalipas ang tatlong araw, pinatawag ni Paul ang mga local leaders ng mga Judio. Kinausap niya ang mga ito.

Mayroong araw na ibinigay sa mga Judio upang mapakinggan si Paul sa kanyang pangangaral. Ang iba ay naniwala, ang iba naman ay hindi. Nanatili siya sa lugar na iyon sa loob ng dalawang taon.

Habang nakakulong si Paul, sinulatan niya ang mga Ephesians, Philippians, Colossians at si Philemon.

63-65 AD. Sumulat si Paul ng kanyang unang liham kay Timothy mula sa Macedonia. Sinulatan din niya si Titus mula sa Nicopolis.

64 AD. Sinulat ni Peter ang kanyang unang liham.

66 AD. Sumulat si Paul kay Titus.

67 AD. Muling sumulat si Paul kay Timothy. Sinulat naman ni Peter ang kanyang ikalawang liham.

68 AD. Naisulat ang liham para sa mga Hebrew. Sa taon ding ito nabuo ang sulat ni Jude.

90 AD. Sinulat ni John ang kanyang unang liham.

92 AD. Sinulat ni John ang kanyang ikalawang liham.

94 AD. Sinulat ni John ang kanyang ikatlong liham.

95 AD. Sinulat ni John ang Revelation sa Patmos.

⁵Kailan at paano namatay ang mga Apostol?

Summary: Ang nabanggit lamang sa Bibliya ay patungkol sa pagkamatay ng dalawang Apostol, si James na pinatay ni Herod Agrippa I noong 44AD at si Judas Iscariot na binawian ng kanyang sariling buhay sa pamamagitan ng suicide after the death of Christ. Malalaman din ang detalye ng pagkamatay nina Apostles John the Beloved, Bartholomew at Simon the Canaanite, sa pamamagitan ng tradition or early historians. Ang tungkol naman sa pagkamatay ng natitirang Seven Apostles ay malalaman sa pamamagitan ng tradition o ang mga writings noong early Christian historians.

Ayon sa tradition at sa Bible, walo sa mga Apostle ang namatay sa pagiging Martyrs. At ang dalawa sa kanila ay ipinako sa krus, ito ay sina Peter at Andrew.

Simon called Peter by Christ died 33-34 years after the death of Christ. Ayon sa Smith's Bible Dictionary, mayroong "satisfactory evidence na si Simon Peter at Paul ay mga founder ng Church of Rome at doon na rin sila namatay. Ang martyrdom ng dalawang ito, at kung kailan at paanong paraan sila namatay ay hindi tiyak. Ayon naman sa early writers, Peter died at or about the same time with Paul, and in the Neronian persecution, A.D 6768.

Ang mga tao ay sumang-ayon na si Peter ay ipako sa krus. Ayon naman kay Origen, naramdaman ni Peter na siya ay hindi karapat-dapat mamatay sa paraang katulad ng pagkamatay ng kanyang Master, kaya naman hiniling niya na siya ay ipako sa krus with his head downward.

James the Son of Zebedee. Siya ay pinatay ni Herod Agrippa I sa pamamagitan ng tabak, ilang sandali bago ang araw ng Passover, noong taong 44 AD o 11 years bago ang kamatayan ni Jesus. (Acts 12:1-2). Siya ang unang namatay bilang martyr noong nasa Jerusalem. (From Wikipedia)

John. Walang ibigay ang early writers na petsa tungkol sa kamatayan ni John. Ang petsa ng kanyang kamatayan ay ibinase lamang sa mga nakatala o sa mga pangyayari between 89 AD to 120 AD.

Andrew. Walang ibinigay na accurate na petsa ng kanyang kamatayan. Ang iba't-ibang tradition ay nagsasabi na siya ay nangaral sa Scythia, sa Greece, sa Asia Minor at sa Thrace. Iniulat na siya ay ipinako sa krus sa Patrae in Achaia.

Philip. Katulad ng ibang mga Apostol, ang kamatayan ni Philip ay walang accurate na impormasyon. Ngunit ayon sa tradition, siya ay nangaral sa Phrygia at namatay sa Hierapolis.

Bartholomew. Walang impormasyon tungkol sa kanyang kamatayan even by tradition.

Matthew. Maaaring siya ay namuhay ng maraming taon bilang isang Apostle dahil siya ang author ng Ebanghelyo ni Mateo na isinulat at least twenty years after the death of Christ. Siya rin ay naging missionary sa mga Persians, Parthians at Medes – at ito ay ilan sa dahilan na nagpapakita na siya ay nanatili ng 15 years sa Jerusalem. Siya ay namatay bilang isang martyr sa Ethiopia.

Thomas. Ang mga naunang tradition na pinaniwalaan noong ikaapat na siglo ang nagsasabi na siya ay nangaral sa Pathia or Persia at siya ay inilibing sa Edessa. The later traditions carry him farther east. Ang kanyang kamatayan bilang isang martyr ay naganap whether in Persia or India at siya ay namatay sa pamamagitan ng isang sibat. At ito ay ginugunita ng Latin Church on December 21, the Greek Church on October 6 at by the Native Americans on July 1.

James Alpheus. Ayon sa nabanggit sa Bibliya, siya ay namuhay ng limang taon after the death of Christ. Ayon sa tradition, siya ay itinapon sa temple ng mga eskriba at Pariseo at siya ay binato hanggang sa mamatay.

Simon the Canaanite. Walang impormasyon tungkol sa kanya, either in the Bible or by tradition.

Jude (Thaddeus). Ayon sa tradition, Siya ay nagturo sa Armenia, Syria at Persia kung saan siya ay namatay bilang isang martyr. Sinasabi sa tradition na siya ay inilibing sa Kara Klisa, ang tawag ngayon sa lugar na iyon ay Iran.

Judas Iscariot. Ilang sandali lang pagkatapos ng kamatayan ni Jesus, kinitil ni Judas ang kanyang sariling buhay. Ayon sa Bibliya, siya ay nagpatiwakal (Matthew 27:5) sa Aceldama, on the southern slope of the valley of Hinnom, malapit sa Jerusalem, and in the act he fell down a precipice and was dashed into pieces.

Ang mga pangako ni Jesus

Tinuturo ng Bibliya na sa takdang araw ng paghuhukom, haharap sa Diyos ang sanlibutan. Ang mga tupa ay papupuntahin Niya sa kanan at ang mga kambing ay papupuntahin naman sa kaliwa. Sasabihin Niya sa mga tupa: Halikayo, mga pinagpala ng Ama, manahin ninyo ang kaharian ng Diyos na ihinanda para sa inyo noong una pa man (Matthew 25:31-34).

Promise No.1 Ako ang tinapay ng buhay. *Ang sinumang lumalapit sa Akin ay hindi na magugutom, at ang sinumang maniniwala sa Akin ay hindi na mauuhaw* (John 6:35).

Sa Matthew 4:4 ito naman ang sinabi ni Cristo: *Ang tao ay hindi mabubuhay sa tinapay lamang, kundi sa bawat salita na nagmumula sa bibig ng Diyos.*

Ang sabi ni John sa chapter 1, verses 1-3 at 14a, ng kanyang Gospel ay ito: *Sa simula ay ang Salita, at ang Salita ay kasama ng Diyos, at ang Salita ay Diyos. At ang Salita ay naging laman, at namuhay na kasama natin...*

Ang pagkain ng ating katawang lupa ay tinapay, habang ang pagkain naman ng ating kaluluwa ay ang salita ng Diyos. Si Jesus ang salita ng Diyos at Siya ay Diyos.

Dito sa ating bansa, hindi uso ang magbasa ng Bibliya. Kaya naman bibihira ang nakakakilala kay Cristo ng personal. Maaaring ang katawang pisikal ay sakto lang - - hindi mataba ngunit hindi rin naman payat. Kaya, sakto lang. Subalit, ang kaluluwa ay mistulang kalansay na. Gutom na gutom na.

Dahil ang kaluluwa ay espirituwal, hindi ito nakikita ng ating mga pisikal na mata. Kaya ito ay hindi nabibigyan ng pansin kahit na napakalakas na ng kanyang daing.

Kung kayo nga ay tupa ni Cristo, panahon na upang pakainin ninyo ang inyong kaluluwa ng salita ng Diyos.

Promise No.2 *Ako ang ilaw ng sanlibutan. Ang sinumang sumusunod sa Akin ay hindi lalakad sa kadiliman kundi magkakaroon ng ilaw ng buhay* (John 8:12).

Si Jesus ang tinapay ng buhay. Siya rin ang ilaw ng buhay.

Tinagurian ng Bibliya na ang mundong ito ay kaharian ng kadiliman. Kaya ang karamihan ng tao sa sanlibutan ay walang pagwawari sa liwanag ng katotohanan na bumabalot sa pagkatao ni Jesus.

Dito sa ating bansa napakarami ang magsasabi na kinikilala nila si Jesus bilang Anak ng Diyos, subalit wala silang interes na kilalanin Siya ng lubusan. Ang dahilan nito ay sapagkat ayaw nilang malantad at

mahusgahan ng liwanag ang kanilang mga masasamang gawain na bunga ng kanilang pagnanasang magkamit ng maraming salapi. Totoo ang sinasabi ng Bibliya na ang pagmamahal sa salapi ay isang ugat ng lahat ng uri ng kasamaan at kamalian (1 Timothy 6:10).

Makikilala natin ang mga tunay na tupa ni Cristo sapagkat sila ay nagiging ilaw ng sanlibutan. Ang ilaw na nanggagaling sa salita ng Diyos ay napapasa-kanila at nagsisilbing liwanag sa madilim nilang paligid. Ang liwanag na ito ay ang mga mabubuting gawain na napagmamasdan sa kanilang buhay.

Ang kalooban ng Diyos para sa mga tupa ni Cristo ay ang magkaroon ng katuparan ang mga mabubuting gawa na ihinanda na ng Diyos noong una pa man para lakaran nila sa kanilang pang-araw araw na pamumuhay.

Panahon na upang paglinawin natin ang ating isipan sa pamamagitan ng pag-aaral ng salita ng Diyos.

Promise No. 3 *Ako ang pintuan; ang sinumang pumasok sa pamamagitan Ko ay maliligtas. Siya ay papasok at lalabas, at makatatagpo ng pastulan. Ang magnanakaw ay dumarating upang magnakaw, pumatay at manira; Ako ay pumarito upang sila ay magkaroon ng buhay at maging masagana ito (John 10:9-10).*

Ang lahat ng tao ay makasalanan; at ang kabayaran ng kasalanan ay kamatayan. Ito ay hindi mapagkakaila sapagkat lahat ng tao ay mamamatay, sooner or later.

Kaya nga, ang lahat ay nangangailangan ng kaligtasan. Si Jesus ang pintuan tungo sa kaligtasan at tinuturo ng Bibliya na tanging si Jesus lamang ang makapagliligtas ng kaluluwa ng tao; wala ng iba pa.

Dito sa ating bansa, marami ang nagpapanggap na sila ay isinugo ng Diyos upang iligtas ang sanlibutan. Ito ay pinasisinungalingan ng Bibliya sapagkat si Jesus mismo ang nagsabing Siya ang pintuan tungo sa kaligtasan. At ang katotohanang ito ay tinatanggap ng Kanyang mga tupa.

Ang pagtitiwala sa mga pangako ni Jesus, tulad ng mga nakapaloob sa babasahing ito, ay patunay na ikaw nga ay tupa ni Cristo, na sa huling araw ay makakasama ng lahat ng Kanyang tupa na papupuntahin ng Diyos sa kanan, at hindi sa kaliwa kasama ng mga kambing.

Panahon na upang tiyakin mo na ikaw nga ay tupa ni Cristo. Pumasok ka sa pintuan kung saan ikaw ay makasusumpong ng pastulan. Ang Bibliya ay pagkain ng iyong kaluluwa. Huwag mo itong kaligtaan na basahin at pag-aralan.

Ang Promise No. 4 *Ako ang mabuting pastor. Ang mabuting pastor ay nag-aalay ng Kanyang buhay para sa Kanyang mga tupa (John 10:11).*

Sinabi ni Cristo na ang Kanyang layunin sa ginawa Niyang pagkakatawang lupa ay ang hanapin at iligtas ang mga nawawala. Tinuturo ng Bibliya na kilala ni Cristo kung sino ang sa Kanya; kung sino ang Kanyang mga tupang nawawala at nakakalat sa balat ng lupa.

Wala ng iba pa sa kasaysayan ng tao at ng mundo na mayroon isang tao na nag-alay ng Kanyang sariling buhay para sa kaligtasan ng makasalangang tao. Si Cristo lamang. At siya ay nabuhay namang muli, sa

ikatlong araw, patunay na naging katanggap-tanggap sa hustisya ng Diyos ang ginawa Niyang pagtubos sa Kanyang mga tupa, at patunay din na tunay Niyang nagapi ang kamatayan.

Nabanggit na natin na ang lahat ng tao ay makasalanan; at ang kabayaran ng kasalanan ay kamatayan. Ito ay hindi mapagkakaila sapagkat lahat ng tao ay libingan ang hantungan. Ang tinaguriang Gospel ay ang mabuting balita ng kaligtasan ng Diyos sa pamamagitan ni Jesu Cristo, na Kanyang bugtong na anak.

Ang paghahanap ng mga nawawalang tupa ay ang gawain ng mga pastol na tinawag ni Cristo (ang Mabuting Pastol) upang ipagpatuloy ang paghahanap sa mga nawawalang tupa.

Panahon na upang ang mga kumikilala kay Cristo bilang kanilang mabuting pastol ay makibahagi sa gawaing paghahanap ng mga nawawalang tupa.

Promise No. 5 Ako ang muling pagkabuhay at ang buhay. Ang sinumang naniniwala sa Akin ay mabubuhay kahit siya mamatay; at ang sinumang nabubuhay at naniniwala sa Akin ay hindi kailanman mamamatay (John 11:25-26).

Ang mga tupa na nasa kanan ay sa langit ang destinasyon, samantalang ang mga kambing na nasa kaliwa ay sa impiyerno. Mahirap lunukin ang katotohanang ito. Subalit dapat nating tanggapin na ang Diyos ang maylikha ng lahat ng tao. Karapatan Niyang pagkalooban ng pagkahabag ang ilan at pabayaan Niya ang ilan sa kanilang pagre-rebelde at pagtalikod sa Kanyang pagmamahal at kabutihan.

Ang Diyos ay hindi tao na kayang unawain ng lubusan. Walang maka-aarok ng Kanyang kalikasan, kalooban at mga layunin. Kaya, huwag sana tayong matukso na ipaliwanag ang kahulugan ng buhay at kamatayan sa abot lamang na makakaya ng ating isipan. Walang tao na makapagpapaliwanag ng mga hiwaga na bumabalot sa mga gawain ng Diyos.

Ang nararapat na gawin ng mga tupa ni Cristo ay ang patuloy na pagtiwalaan ang mga katotohanan na malinaw na ihinahayag ng Bibliya, ang salita ng Diyos. Ating unawaing mabuti ang mga gabay sa buhay na taglay nito para sa isang matagumpay at masaganang pamumuhay.

Para sa mga tupa ni Cristo, kaligayahan natin na matuklasan ang Kanyang plano sa ating buhay. Kaligayahan natin na matutong sumamba sa Diyos ayon sa espiritu at katotohanan. Kaligayahan natin maki-fellowship sa kapwa natin tupa. Kaligayahan natin ang makiisa sa panalangin upang matuklasan nating patuloy ang kabutihan at kalawakan ng biyaya ng ating Mabuting Pastol.

Promise No. 6 Ako ang daan at ang katotohanan at ang buhay. Walang makaparoroon sa Ama kundi sa pamamagitan Ko (John 14:6).

Maliwanag pa sa sinag ng araw ang katotohanang ito na sinabi ni Jesus. Siya lamang ang daan. Hindi ang lumang daan, matuwid na daan o dating daan. Siya lang!

Mahirap sa tao na tanggapin ang katotohanan na si Cristo lamang ang daan patungo sa Ama na nasa langit. Karamihan ng ating mga kababayan ay naniniwala kay Cristo subalit walang pagtiwala at parang kulang pa rin ang ginawa Niya sa krus ng kalbaryo. Naghahanap pa rin ng daan patungong langit sa pamamagitan ng iba't ibang kaparaanan at pagsali sa mga organisasyon na nakatutok sa paggawa ng mabuti. Subalit paglipas ng araw, wala pa rin itong kabuluhan. Walang satisfaction at walang kasiguruhan.

Hindi madaling lunukin ang katotohanang nakapaloob sa pahayag ni Cristo na Siya lamang ang daan. Ang tunay na tupa ni Cristo ay matututong magtiwala sa Kanyang mga salita. At patuloy siyang magkakaroon ng pagnanais na mapalapit pa kay Cristo na nagbibigay ng buhay.

Ang mga tupa ni Cristo ay magsusumikap na lumakad sa daan ng katotohanan at buhay tungo sa piling ng Diyos Ama.

Ang Promise No. 7 *Ako ang puno kayo ang sanga. Ang sinumang mananatili sa Akin ay mamumunga ng marami; wala kayong magagawa kung wala Ako* (John 15:5).

Maraming tao ang mahilig sa mga halaman. Ang iba naman ay yaong tinatawag natin na may “green thumb” na tunay na nakauunawa sa tamang pag-aalaga ng halaman. Alam nila na upang yumabong ang mga halaman, dapat na tabasin at linisin paminsan-minsan upang ang mga ito ay lumago at magbunga nang sagana. Ang mga sangang ito ay nanatili sa puno nito upang sila ay tumubo ng maayos.

Ang buhay ng isang tunay na tupa ni Cristo ay parang sanga na nakakapit kay Cristo na Siyang kanyang puno. Patuloy niyang kinikilala kung sino ang may hawak sa kanya. Ginagawa niya ito sa pamamagitan ng pag-aaral ng Kanyang salita. Sa ganoong paraan, nadidiskubre niya kung paano siya dapat mamuhay at kung paano niyang magagampanan ng tama ang layunin ng Diyos sa kanyang buhay.

Sinabi ni Jesus na Siya ay naparito upang ang mga sumasampalataya sa Kanya ay mag-karoon ng buhay na masagana.

Ang tunay na tupa ni Cristo ay makapagsasabi na, “I can do all things in Christ Jesus,” kung siya ay mananatili kay Cristo sapagkat without Him, he can do nothing. Kung hindi naman siya mananatili sa puno, wala siyang tagumpay na matatamo sapagkat ang mga bagay na kanyang gagawin ay naaayon lamang sa kanyang mga naisin na hindi magiging kalugod-lugod sa Diyos.

Kung ang tupa ay mananatili kay Cristo, siguradong siya ay mamumuhay ng may kasaganaan. Patuloy niyang matutuklasan at malalakaran ang mga gawaing ihinanda ni Cristo para sa kanya.

=====
Sources:

¹The Reformation Study Bible English Standard Version

²<https://www.biblestudytools.com/topical-verses/parables-of-jesus/>

³<https://www.christianity.com/jesus/life-of-jesus/miracles>

⁴<https://www.understandchristianity.com/timelines/chronology-jesus-life-minist>

⁵<https://amazingbibletimeline.com/>
=====

© Revised May 22, 2020 Conrad Jun Tolosa

All rights reserved. No part of this material may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means except for brief quotations for the purpose of review or comments, without the prior permission of the publisher, Philippine Biblical Worldview Foundation, Inc.